

اقتصاد کیش – ایران مانند کشورهای دیگر دارای مناطق آزاد تجاری، صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی است. از سال ۷۲ و در دوره سازندگی، اولین مناطق آزاد تجاری شکل گرفت و هدف اصلی آن نیز توسعه و آبادانی و جذب سرمایه گذاری بود. به تدریج در کنار مناطق آزاد تجاری،

برخی از معافیت‌های مناطق آزاد مثل مالیات بر ارزش افزوده از سال ۱۴۰۰ برداشته شده‌ولی در حال احیای آن هستیم. در قانون به صراحت در خصوص انواع معافیت‌های مالیاتی تأکید شده، اما این قانون نقض شده و در اصلاحاتی که برای قانون مناطق آزاد داشتیم، این مزیت را برگردانده و احیا کرده‌ایم.

مناطق ویژه اقتصادی نیز ایجاد شده که تولیدمحسور بود. تاکنون ۸ منطقه آزاد و ۳۴ منطقه ویژه اقتصادی در ایران فعال است. اما موضوعی که ماهیت وجودی این مناطق را زیر سوال برده است، کارکرد آنهاست.

آزاد تجاری و ویژه اقتصادی مدنظر بوده، فاصله زیادی با کارکرد کنونی این مناطق دارد. در برخی از اظهارات نیز به واردات محور شدن مناطق آزاد و در محاق رفتن صادرات انتقاد می شود.

در این گفتگو که با " رضا مسرور، دبیر شورای عالی مناطق آزاد تجاری- صنعتی و ویژه اقتصادی" انجام شده، با بیان انتقادات به مسألهی همچون نبود زیر ساخت در مناطق ، نبود امکانات برای جذب گردشگر و بازیگری ضعیف بومی نشینان پرداخته شده

و در خصوص برنامه های این مجموعه برای جذب سرمایه گذار، فعال سازی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و چگونگی نقش آفرینی این مناطق در دوران تحریم ها و پساماشه سوالاتی مطرح شده است.

وی در پاسخ به "ایران از" تلاش برای تغییر نسل در مناطق آزاد سخن گفت و همچنین عنوان کرد که برای هر منطقه آزاد ویژه اقتصادی برنامه های جداگانه ای تدوین شده و دائما میزان تحقق برنامه ها رصد می شود.

مشروح گفتگو با رضا مسرور رادر ادامه می خوانید.

هدف اصلی در ایران از ایجاد مناطق آزاد چه بوده و ما چقدر از آن اهداف دور هستیم؟

در قانون مناطق آزاد، هدف از ایجاد این مناطق، توسعه و آبادانی، توسعه صادرات و جذب سرمایه گذاری عنوان شده است. اما این یک واقعیت است، به همان اندازه که به یک سیستم ورودی می دهیم، باید انتظار خروجی

به اعتقاد من، مناطق آزاد باید از زیرساخت‌های لازم برخوردار باشد. به عبارتی نباید جایی که هنوز زیرساخت مناسبی ندارد را به منطقه آزاد تبدیل کنیم. من به همان مدل جهانی اعتقاد دارم که مناطق آزاد برخوردار از زیرساخت هاست.

داشته باشیم. بسیاری از مناطق آزاد که در دهه ۷۰ ایجاد شد، دارای زیرساخت لازم نبود و این موضوع باعث شد تا برای ایجاد زیرساخت آنها مدت زمانی نیز صرف شود. این مناطق باید برای سرمایه گذاری و توسعه آماده می شد. اگر از باب توسعه به مناطق آزاد نگاه کنیم، کیش، قشم و چابهار شرایط خوبی فراهم شده است. ولی اگر منظور جذب سرمایه گذاری و ایجاد درآمد ارزی باشد، با اهداف فاصله داریم. مناطق آزاد موفق در دنیا بسیار از ما جلوتر هستند و باید کارهای ویژه‌ای در این باره انجام شود.

آیا سرمایه‌گذاران خارجی برای حضور در مناطق آزاد رغبت نشان می‌دهند؟ چه سرمایه‌گذاران خارجی و چه ایرانی. به هر حال این مناطق معافیت‌هایی دارند که می‌توانند تولید را مقرون به صرفه تر کنند و

این راستا اعتقاد داریم که در مناطق آزاد باید

زمان ماندگاری گردشگر افزایش یابد؛ یعنی اگر گردشگران ۳ روز را در منطقه آزاد سپری کنند، امکانات را به گونه‌ای فراهم کنیم که ۵ روز اقامت داشته باشند. اقداماتی هم در همین رابطه انجام شده مانند آکواریومی که در انزلی درست شد یا پروژه‌هایی که در کیش برای گردشگران اجرا شد. پس افزایش ماندگاری گردشگر یکی از رویکردهای ماست. ما موضوع دیگری را هم دنبال می‌کنیم. در بسیاری از مناطق آزاد همان‌طور که خودتان هم اشاره کردید، با مشکلات زیرساختی مواجه هستیم. بالاخره شرایط خاصی هم حاکم است و باید از ابزارهایی که در دست داریم به نحو مطلوب استفاده کنیم. از این رو ظرفیت‌های گردشگری در حوزه دریایی باید اضافه شود. در هفته‌های اخیر خط مستقیم کشتیرانی از مسقط به چابهار راه‌اندازی شد. اگر این زنجیره تکمیل شود و بتوانیم آن را به قشم و کیش و سایر جزایری که برای گردشگر خارجی جذابیت دارد، وصل کنیم،

بستری برای توسعه صادرات فراهم آوردند. اما شاهدیم که برخی از مناطق حتی همین امروز هم چندان فعال نیستند.

ما اگر شاخص سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی همین ۶ ماه امسال را با ۶ ماهه سال قبل مقایسه کنیم، رشد بسیار خوبی را در مناطق آزاد شاهدیم. در مجموع هم

برخی از معافیت‌های مناطق آزاد مثل مالیات بر ارزش افزوده از سال ۱۴۰۰ برداشته شده‌ولی در حال احیای آن هستیم. در قانون به صراحت در خصوص انواع معافیت‌های مالیاتی تأکید شده، اما این قانون نقض شده و در اصلاحاتی که برای قانون مناطق آزاد داشتیم، این مزیت را برگردانده و احیا کرده‌ایم.

فرآیند همه مناطق آزاد بسیار مثبت بوده است، اما باید سعی کنیم مزیت‌های رقابتی را در مناطق آزاد افزایش دهیم. بین کشور ما و کشورهایی که در کنار ما قرار دارند، موضوع جذب سرمایه یک موضوع رقابتی است و ما می‌توانیم با ایجاد مشوق ها و مزیت رقابتی در این مارا تن پیروز شویم.

در این خصوص اقداماتی هم انجام شده است؟

چند اقدام مهم در مناطق آزاد در این دوره در حال انجام است. یکی از آنها برگرداندن مزیت‌های از دست رفته گذشته است. مانند مالیات بر ارزش افزوده و معافیت مالیاتی ۲۰ ساله و کاهش بوروکراسی برای تسریع در صدور مجوزهای فعالیت در مناطق آزاد، چراکه در این مناطق بهبود محیط کسب‌وکار بسیار حائز اهمیت است.

منظور شما این است که در دوره‌های گذشته چنین مشوق‌هایی وجود نداشته یا وجود داشته و اجرا نشده یا سخت اجرا شده است؟

برخی از معافیت‌های مناطق آزاد مثل مالیات بر ارزش افزوده از سال ۱۴۰۰ برداشته شده. ولی در حال احیای آن هستیم. در قانون به صراحت در خصوص انواع معافیت‌های مالیاتی تأکید شده. اما این قانون نقض شده و در اصلاحاتی که برای قانون مناطق آزاد داشتیم، این مزیت را برگردانده و احیا کرده‌ایم. ما برای بازگرداندن مزیت‌های مناطق آزاد بحث اصلاح قانون مناطق آزاد را در دست داریم که در شورا در بخش‌های تخصصی به تصویب رسیده و باید برای تغییر در قانون مسیر خودش را طی کند.

این اصلاحات پیشتر مربوط به کدام بخش‌های قانون است؟
هم در قوانین مربوط به مباحث مالیاتی و هم در مباحث سیستم بانکی و مجوزها. یکی از کار کردهای مناطق آزاد

برمی‌گردد به چند سؤال قبل؛ چرا در مناطق آزاد بجز جزیره کیش، از نظر امکانات اقامتی همچنان مشکل وجود دارد در صورتی که این بخش هم برای درآمدزایی بخش خصوصی می‌تواند جذاب باشد و هم برای افزایش جذب گردشگر.

در مورد هتل سازی در جزیره کیش همان‌طور که اشاره کردید، کارهای خوبی انجام شده. به هر حال جزیره‌ای است که باید ساختار و زیرساخت‌های متفاوت

دکتر رضا مسرور دبیر شوراییالی مناطق آزاد در گفتگو با روزنامه ایران عنوان کرد:

تغییر نسل و نگاه در مناطق آزاد

تولیدی داشته باشند. از سوی دیگر بسیاری

از مناطق آزاد در دنیا هستند که مسئولیت آنها پرداختن به واردات است. پس واردات لزوما بدینست البته وقتی بتواند مزیت صادراتی ایجاد کند

حالا در این دوره ما سعی داریم مناطق آزاد را به سمت صادرات محور شدن و نسل هفتم یعنی توسعه اقتصاد دیجیتال ببریم. به عنوان مثال با توجه به کارهایی که در چابهار

در حال انجام است، تصور بر این است که تا یکی، دو سال آینده شاهد یک جهش صادراتی بزرگ در این منطقه خواهیم بود.

با اینکه بسیاری از کالاهایی که در داخل کشور تولید می‌شود، از مسیر مناطق آزاد صادر می‌شود و از سوی دیگر در خود مناطق آزاد هم شاهد صادرات فولاد و پتروشیمی هستیم که ۹۰ درصدی از کل صادرات مناطق آزاد را در اختیار دارند. ما حرکت به سمت تراز مثبت تجاری در مناطق آزاد را در این دوره

بسیار مورد توجه قرار داده‌ایم. همین امروز اگر ماشین آلات را از لیست واردات حذف

کنیم، تراز تجاری مناطق آزاد مثبت است. به طور مثال یک واحد تولیدی ۲۰۰ میلیون دلار در بخش پتروشیمی، ماشین آلات وارد کرده که باعث تراز تجاری منفی شده است.

اما آیا این واردات، به ضرر ماست؟ خیر. زیرا همین ۲۰۰ میلیون دلار می‌تواند برای ما

مزیت صادراتی ایجاد کند و موجب افزایش صادرات شود. البته منکر آن نمی‌شویم که مثبت بودن تراز تجاری مناطق آزاد به اندازه مناطق ویژه اقتصادی نیست. مناطق ویژه اقتصادی تولید محورند و بدیهی است که تراز تجاری آنها مثبت باشد و وجود دارد. این انتقادات تا چه اندازه صحت دارد؟

این یک موضوع تخصصی است و شاید به توضیحات بیشتر نیاز داشته‌باشد. اما اگر بخواهم به صورت خلاصه در این باره صحبت کنم، بهتر است گریزی به هفت نسل مناطق آزاد بزنم. در هر نسل از این مناطق، یک موضوع محور قرار می‌گیرد. مثلاً برخی تولیدمحور هستند و برخی خدمات محور و برخی صادرات محور. اگر آن را کاهش دهند؟

بخواهیم با این نگاه به مناطق آزاد ایران بپردازیم باید بگوییم که بیشتر مناطق آزاد قدیمی ایران از ابتداهم تولیدمحور نبوده‌اند حتی ممکن است همین الان هم مزیت تولید نداشته باشند. مناطق ایران به سمت خدمات محوری رفته‌اند. مانند کیش و قشم. این مناطق یا در بخش لجستیک

مزیت دارند و در یا خدمات. بنابراین زمانی که یک منطقه آزاد با رویکرد تولید محور ایجاد نشده، نمی‌توان انتظار داشت که مانند مناطق ویژه اقتصادی که اکثرآ تولید محورند، مزیت

ندارد. چراکه قانون به صراحت اعلام کرده که معافیت‌های مالیاتی تنها برای شرکت‌هایی است که در داخل مناطق آزاد فعالیت می‌کنند. این شرکت‌های صوری هم شرکت‌هایی بودند که عملاً در داخل کشور حضور داشتند ولی ثبت شرکت را در مناطق آزاد انجام می‌دادند.

آیا بین مناطق آزاد برای جذب

سرمایه گذاری خارجی رقابتی وجود دارد؟

بله؛ ما برای هر منطقه اهدافی را تعریف کرده‌ایم و از ابتدای سال به آنها ابلاغ شده است. هر سه ما یک بار هم روند تحقق اهداف رصد می‌شود و گزارش‌ها را به رئیس شورای عالی که رئیس جمهوری هست و به وزیر اقتصاد اعلام می‌کنیم. بنابراین هر منطقه آزاد از روز اول سال می‌داند که امسال

حفظ بافت بومی در یک منطقه آزاد، بیانگر فهم درست از مفهوم توسعه است و بیانگر اینکه در مناطق آزاد از توان بومی هابه نحوی استفاده می‌شود؛ این در حالی است که بسیاری از کسب وکارهای کوچک رابومی‌های هر منطقه شکل داده‌اند، بنابراین، به اعتقاد من باید این موضوع به طور خاص در مناطق آزاد مورد توجه قرار گیرد.

چقدر باید صادرات داشته باشد، چقدر باید سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی داشته باشد و چقدر باید سرمایه‌گذاری محقق یافته داشته باشد. برای این برنامه‌ها ۱۳ شاخص طراحی شده که عملکرد مناطق آزاد با آن سنجیده می‌شود.

سؤال دیگر در خصوص بوروکراسی‌هایی است که در این مناطق وجود دارد. آیا مناطق آزاد هم درگیر بوروکراسی‌های اداری به شکلی که در سرزمین اصلی وجود دارند، هستند؟

نگاه مایه‌پودر مستمر محیط کسب و کار در مناطق آزاد است. اما نمی‌توانم به شما بگویم که هیچ بوروکراسی اداری در آنجا وجود ندارد. شاید بشدت داخل سرزمین اصلی نباشد و یک سری اختیارات از سوی دستگاه‌ها به خود سازمان تفویض شده، اما به طور مثال یکی از برنامه‌های ما این است که مجوزی که سه روزه صادر می‌شود به یک هفته کشیده نشود. در این خصوص زمان‌سنجی کردیم و مهندسی مجدد فرآیندها را به مناطق آزاد ابلاغ کردیم که در این زمینه هر یک از مناطق کارهای ویژه‌ای را صورت دهند. اعتقاد داریم که نباید بنچمارک مناطق آزاد را با سرزمین اصلی خودمان مقایسه کنیم. بلکه باید آن را با الگوهای جهانی بسنجیم. در بسیاری از کشورها ثبت شرکت چند ساعت بیشتر طول نمی‌کشند. باید به سستی برویم که یک سرمایه‌گذار بتواند به راحتی و در کمترین زمان ممکن شرکت را ثبت کند. در این حال برخی از مشکلات ما با سرزمین اصلی برابری می‌کند مانند چالش‌هایی که سهامانه‌ها برای کسب و کارها ایجاد می‌کنند.

با این شرایط آیا این خطر وجود ندارد که شاهد اعطای مجوزهای غیر هدفمند در مناطق آزاد باشیم؟ نظارت بر فعالیت این شرکت‌ها به چه صورت خواهد بود؟

در این باره نظارت وجود دارد. چراکه صدور بی‌رویه مجوز در مناطق آزاد در بسیاری موارد اتلاف سرمایه است. یعنی وقتی یک منطقه ظرفیت حضور ۱۰ واحد تولیدی پوشاک را دارد، اگر هزار واحد پوشاک آنجا مستقر شود، بازده منفی ندارد. بنابراین در این بخش باید تناسنجی صورت بگیرد و یک کار علمی انجام شود. به عنوان مثال در حال حاضر کیش از مراکز تجاری اشباع شده است و دیگر ظرفیت ندارد. این موضوع اعلام و ابلاغ هم شده است که دیگر سرمایه‌گذاری در مرکز تجاری با ساخت واحدهای مسکونی سودآور نیست و نباید به آنها مجوز داده شود. اما در فرآیند تجارت به خصوص صادرات نباید تجار را در این مناطق درگیر سامانه‌ها و فرآیندهای اداری کنیم. باید با بهبود محیط کسب و کار این مناطق را برای فعالان اقتصادی جذاب کنیم.

برش
و آخرین سؤال از شما مربوط به عدم تسری توسعه مناطق آزاد به بومیان آن مناطق است. آنچه معمولاً در مناطق آزاد دیده می‌شود، تفاوت ساختار بومی با ساختار آن منطقه آزاد به لحاظ امکانات است. گویا بومی نشینان فراموش شده‌اند و شهر دیگری در کنار آنها ساخته شده؛ آیا محلی‌ها برای تغییر ساختار مقاومت دارند یا شما برنامه‌ای برای نقش آفرینی و توسعه آنها ندارید؟

حفظ بافت بومسی در یک منطقه آزاد، بیانگر فهم درست از مفهوم توسعه است و بیانگر اینکه در مناطق آزاد از توان بومی‌ها به نحوی استفاده می‌شود؛ این در حالی است که بسیاری از کسب‌وکارهای کوچک را بومی‌های هر منطقه شکل داده‌اند، بنابراین، به اعتقاد من باید این موضوع به طور خاص در مناطق آزاد مورد توجه قرار گیرد. یعنی سازمان‌های مناطق آزاد باید برای بومی‌های می‌گفتند که در اینجا نیازمند اقدامات ویژه‌ای است. توسعه مناطق بومی نشین یکی از این رویکردهای ما در سازمان مناطق آزاد است.